

Turkulaisten telakoiden arki telakkatyöläisnaisten muistoissa

Turun Aurajokisuussa on rakennettu laivoja 1700-luvulta lähtien. Turkulainen telakkatoiminta on yli 250-vuotisen historiansa aikana kokenut monia vaiheita, laivanrakennushan on aina ollut hyvin suhdanneherkkää. Vuodesta 1924 vuoteen 1938 Aurajokisuuta hallitsi Crichton-Vulcan Oy, joka rakensi länsirannalle kaksi suurta konehallia ja köysitehtaan. Tällä telakalla valmistuivat 1930-luvun alussa sukellusveneet Vetehinen, Vesihäisi ja Iku-Turso sekä panssarilaivat Väinämöinen ja Ilmarinen. Toisen maailmansodan jälkeen telakkatoiminta kukoisti sotakorvaustuotannon ansiosta. Sen myötä syntyi kaksi uutta telakkaa: Turun laivastoaseman sodan aikana perustetusta korjauspaikasta kehitettiin Valmet Oy Pansion Telakka, ja lisäksi Pansioon perustettiin puulaivojen veistämö Oy Laivateollisuus Ab. Crichton-Vulcan siirtyi vuonna 1938 Wärtsilä-Yhtymälle, Wärtsilän telakasta taas kehittyi monien vaiheiden – mm. konkurssin – jälkeen nykyinen Kvaerner Masa-Yards Turun Uusi Telakka. (Tätä kirjoittaessani elokuussa 1999 uutiset kertovat, että Kvaerner aikoo kokonaan luopua telakkatoiminnasta ja myydä kaikki suomalaiset telakkansa.) Aurajoen rannalla toimii tätä nykyä enää Turun Korjaustelakka Oy ja Wärtsilä Diesel, varsinainen laivanrakennus on siirtynyt 1970-luvun kuluessa ahtaaksi käyneeltä jokisuulta kaupungin ulkopuolelle Pernon alueelle. (Grönros 1996.)

Tietenkin myös laivanrakennustekniikka on kokenut monia muutoksia historiansa aikana. Tämän vuosisadan merkittävin muutos on ollut niittaustyön korvautuminen hitsaustekniikalla, mikä alkoi Turun telakalla vähitellen toisen maailmansodan jälkeen. Perinteinen laivanrakennus vaati paljon fyysistä, suorastaan raakaa voimaa ja sen lisäksi myös vankkaa, käytännön työssä kehittynyttä ammattitaitoa ja eri työntekijäryhmien välistä kiinteää yhteistyötä. Hitsaustekniikan kehittyminen sekä nopeutti laivanrakennustyötä että muutti sen yksilöllisemmäksi. Hitsaus vaikutti merkittävästi laivanrakennukseen myös sikäli, että telakalle mentiinikin ammattikurssin ja myöhemmin Wärtsilän oman ammattikoulun kautta, työtä ei enää opittu käytännössä etenemällä naakelipo-

jasta työporukkaa johtavaksi ammattimieheksi eli paasiksi. (Grönros 1996, 50; Teräs 1996, 66, 76.) Hitsaustekniikan kehittämisen ja Wärtsilän poteman työvoimapulan myötä miesten hallitsemaan laivanrakennustyöhön alkoi 70-luvun alussa tulla myös naishitsaajia, sitä ennen telakoilla oli työskennellyt naisia nosturinkuljettajina ja tietenkin siivoojina. Naistyöntekijöistä huolimatta telakka on aina ollut hyvin miehinen työyhteisö, jossa on arvostettu karskiutta ja fyysistä voimaa sekä pitkää työkokemusta ja lähes käsityöläismestarityydetta omaan työhön. Metallityöläisillä on myös jo vuodesta 1917 alkaen ollut Turun vahvimmat ammatilliset organisaatiot, joita viime aikoihin saakka ovat johtaneet kommunistit ja muut työväenliikkeen vasemmistosuuntaukset. Nämä vasemmistojohtoiset järjestöt (eli ammattiosasto Metallin 49 ja sen edeltäjät) ovat ylläpitäneet telakoiden ”taisteluperinnettä” ja omaa historiaa, jonka mukaan parannuksia ja edistysaskeleita saavutetaan vain suurten työtaistelujen tuloksena. Kari Teräksen mukaan nimenomaan telakkatyöläiset ovat harvinaisen hyvin onnistuneet sulauttamaan perinteisen käsityöläismestarityyden taidon ja ammattiyhdistyksen nykyaikaiseen teollisuustyöhön ja ”proletaarisuuteen”. (Teräs 1996, 58, 80–84) Tällainen työyhteisö on vaatinut naisilta paljon: tietysti fyysisiä voimia ja sopeutumista ankaariin työolosuhteisiin, mutta lisäksi kykyä selviytyä naisten osaamiseen kohdistuvista ennakkoluuloista sekä kykyä sietää miesten suunsoittoa ja pilailua. Rohkeutta ja (erään entisen telakkatyöläisnaisen mukaan) ennen kaikkea ”pahaa sisua” on vaatinut myös puheenvuorojen käyttäminen ja naisten omien vaatimusten esittäminen työmaakokouksissa ja ammattiosastossa.

1. Telakkatyöläisnaisten muistitietoprojekti

Ammattiosasto Metallin 49:n veteraanijaoston naiset ovat halunneet tehdä näkyväksi metallialalla ja etenkin turkulaisilla telakoilla työskennelleiden naisten arkielämää ja omaa historiaa. Tätä tarkoitusta varten jaoston yhteydessä on yli kolmen vuoden ajan toiminut tutkiva opintokerho, jossa on mukana viisi naista eli Raija, Meeri, Kaisa, Terttu ja Vappu, lisäksi kokoontumisiin on satunnaisesti osallistunut muutamia muitakin veteraanijaoston naisia. Kaikki tutkimusryhmän ytimen muodostavat naiset ovat työskennelleet telakalla: Raija hitsaajana ja Terttu nosturinkuljettajana Wärtsilän telakalla sekä Aurajokisuussa että Pernossa, Meeri ja Vappu siivoojina sekä Kaisa sekalaisissa töissä Valmetin Pansion telakalla. Minä olen toiminut ryhmän ohjaajana vuoden 1996 helmikuusta saakka. Omien tutkimusintressieni kannalta naisten projekti – työnimeltään ”Metallin nainen” – on ollut erittäin tärkeä: harrastuksena alkaneesta muisteluaineiston tallennuksesta on kehkeytynyt väitöskirjatyö, jossa tulen tarkastelemaan telakkatyöläisnaisten muistelua sekä oman historian tuottamisprosessina että kokemuskerrontana. Kun tulin mukaan ”Metallin nai-

seen” olin juuri saanut valmiiksi liseniaattityöni, jossa käsittelin muistitietohistorian tavoitteita ja menetelmiä folkloristiikan näkökulmasta sekä tarkastelin muistitietohaastatteluja kokemukserontana ja menneisyyden hallintakeinoina (Ukkonen 1996). Pidin telakkatyöläisnaisten projektia mielenkiintoisena, koska tutkimuskohteena oli naisten arkielämä ja koska hankkeen yhteydessä minulla oli mahdollisuus tehdä yhteistyötä informanttien kanssa, jotka olivat myös harrastajatutkijoita. En pyrkinyt vaikuttamaan projektin tavoitteisiin,¹ vaan lähdin siitä, että tutkimusta tehdään aiheesta, jonka mukana olevat naiset itse määrittävät tutkimisen arvoiseksi ja että minun tehtävänäni on antaa heille menetelmällisiä valmiuksia ja virikkeitä muistella elämäänsä. Lisäksi olin itsekin sitä mieltä, että arkielämä, jonka mielsin ensisijaisesti rutiiniksi ja jokapäiväiseksi elämäksi, kriisiaikojen ja poikkeuksellisten tapahtumien vastakohtaksi, on tarkoituksenmukainen muistitietoprojektin kohde.² Arki ei useinkaan tule esiin kirjallisissa aineistoissa, mutta jokaisella on siitä kokemuksia; ihmisten omien kokemusten ja historiantulkintojen tavoittaminen taas on muistitietohistorian näkökulmasta keskeistä.³ Naistutkijat puolestaan ovat tuoneet esiin, että arjen tutkiminen on nimenomaan naisten elämän ja historian näkyväksi tekemistä, koska monet arkielämään kuuluvat toiminnot – kuten asuminen, syöminen ja lastenhoito – on mielletty naisten puuhiksi (esim. Heikkinen 1992, 10; Heikkinen 1998, 278; Julkunen 1986, 133, 148).

Arkielämän tallentaminen ja etenkin arkikokemuksen tavoittaminen muistitietoprojektissa osoittautui kuitenkin yllättävän vaativaksi; arkeen kuuluvat asiat ovat ilmeisesti niin itsestäänselviä, että niitä on vaikea puhua sanoiksi. Arkipäiväisten tapahtumien kertaaminen muiden kanssa on tosin hyvin tavanomaista puhetta, mutta kauas menneisyyteen sijoittuvan arjen muistelu on paljon hankalampaa kuin eilispäivän kokemusten kertaaminen. Naisten arkea monissa kirjoituksissaan käsitellyt Kaija Heikkinen on todennut rutiininomaisuuden tekevän arjen tutkimuksen periaatteessa helpoksi, mutta koska arki-

¹ Alunperin veteraanijaoston naisten tavoitteena oli lähinnä metallimiesten vaimojen elämään liittyvän muistitiedon tallentaminen, aloite tuli nimittäin entisiltä metallimiehiltä, jotka halusivat kerätä metallimiesten kotiin ja perheeseen – siis naisten hallitsemiin asioihin – liittyvää aineistoa aiemmin tallennetun ammattiyhdistystoimintaan liittyvän muistitiedon ja työperinteen lisäksi. Metallimiesten vaimot eivät kuitenkaan olleet riittävän innostuneita, ja koska tutkimusryhmän naiset muistelivat mielellään omaa elämäänsä, hankkeesta kehkeytyi ensisijaisesti metallialan naisten arkea ja omaa historiaa tutkiva projekti.

² Arkielämän käsitteellistämistä tarkastellut Minna Salmi on todennut, että arkielämän näkeminen rutiinina on usein taustalla silloin, kun arjesta puhutaan ja kirjoitetaan määrittelemättä sitä tarkemmin. Arkielämän käsitteittäminen rutiiniksi on Salmen mukaan myös tavallisin tapa lähestyä sitä. (Salmi 1991, 240–241.)

³ Tulkintani mukaan muistitietohistorian (oral history) periaatteena ja tavoitteena on sekä ohitetun tai näkymättömän näkyväksi tekeminen että tutkimuksen kohteena olevien ihmisten ja yhteisöjen omien kokemusten ja historiantulkintojen esiin saaminen ja vakavasti ottaminen. Se ei siis ole pelkästään kirjallista materiaalia täydentävien lähdeaineistojen tallentamista ja hyödyntämistä, vaan kokonaan uudenlaisten näkökulmien tuomista historiantutkimukseen. (Ks. esim. Gluck & Patai 1991; Kalela 1997; Schrager 1998; Thompson 1988.)

elämä ei välttämättä inspiroi pohtimaan tai vertailemaan, sen kartoittaminen haastattelujen avulla on käytännössä vaikeaa (Heikkinen 1990, 37; Heikkinen 1998). Käsitteiden mukaan arjen kartoittaminen vaatiikin runsaasti aikaa ja useita haastatteluja sekä (ilmeisesti) paljon yksityiskohtaisia kysymyksiä. Itse pyrin haastatteluissani olemaan ensisijaisesti eläytyvä kuuntelija eli tavoitteenani oli rohkaista telakkatyöläisnaisia sekä puhumaan spontaanisti että määrittämään myös kertomisen arvoiset aiheet. Kysymyksiä tein ensisijaisesti pitääkseni puheen käynnissä ja saadakseni naiset tuottamaan omia tulkintojaan, toisinaan myös saadakseni heidät puhumaan aiheista, joita he käsittelivät epäsuorasti tai jollain lailla varovasti. Lähestymistapani ei toisin sanoen välttämättä suosinut arkirutiinin, esimerkiksi työtapojen tai työolosuhteiden yksityiskohtaista tarkastelua.

”Yksi muistaa yhden ja toinen muistaa toisen”

Raija: Meerihän oli aina semmonen, Meeri kirjoitti pakinoita ja tarinoita, määkin olen esittänyt joulujuhlissa kerran Meerin kirjoittaman joulusadun.

Meeri: Eipa

Raija: Juu mulla on se kotona, kyllä mää voin sen näyttää. Eks'sää semmostakaan muista? (Naurua) Se oli VPK:n talolla joulujuhlissa silloin kun mää esitin sen...

Meeri: Semmosia aukkoja mulla on täällä näin.

Aira: No niitä tulee jokaiselle.

Meeri: Ei näin pahoja.

Aira: Kyllä, älä nyt.

Sonja: Kyllä se pätkii yhdellä sun toisella.

Raija: Sen takia mää tykkään, että olis parempi olla tämmösellä porukalla, koska yks muistaa toisen asian ja sitten kun toinen kertoo jonkun, niin toinen voi muistaakin sitten jonkun asian siitä vierestä taas, että mikä tapahtus, että silloin ne tulee niinkun paremmin ilmi kuin että tota noin niin että ite yrittäis yksinään. (TKU/A/98/19, 14, 16.)

Telakkatyöläisnaisten muistitietoprojektissa arkea ja omaa historiaa tallennettiin ennen kaikkea yhdessä muistelemalla, eli osa opintokerhon kokouksista oli samalla tutkimusryhmän jäsenten yhteishaastatteluja. Naiset määrittivät yhdessä muistelun hedelmälliseksi sen vuoksi, että eri ihmisten muistot täydentävät toisiaan ja näin asiasta saadaan selkeämpi ja monipuolisempikin näkemys. Käytännössä yhteishaastattelut toteutettiin koko projektin ajan siten, että muistelu aloitettiin tietystä, yhdessä päätetystä aiheesta, esimerkiksi palloista, työtapaturmista tai ammattiosaston naisjaoston perustamisesta, ja sen jälkeen pohdittiin ko. asiaa, siirryttiin toiseen ja jatkettiin muistelua niin kauan kuin sillä kertaa jaksettiin. Yhteishaastatteluja tehtiin yhteensä kuusi vajaan kahden vuoden kuluessa, ensimmäiset kolme syksyllä 1996, neljäs huhtikuussa

1997, viides helmikuussa 1998 ja viimeinen toukokuussa 1998. Lisäksi tutkimusryhmän jäsenet tekivät vuosina 1996 ja 1997 (Raija yksin, Terttu, Kaisa ja Meeri yhdessä minun kanssani) muutamia muiden metallityöläisnaisten ja metallimiesten vaimojen haastatteluja.

Suunnilleen kerran kuukaudessa pidetyt opintokerhon kokoukset olivat tärkeitä paitsi yhteishaastatteluina myös sen vuoksi, että niissä keskustelimme tavoitteista ja arvioimme tehtyjä haastatteluja. Käsitykseni mukaan telakkatyöläisnaiset kehittyivätkin muistitietoprojektinsa kuluessa taitaviksi muistitietotutkijoiksi. Käytännön kokemusten perusteella he havaitsivat, että muistitietoprojektin onnistumisen kannalta olennaisinta on saada mahdolliset informantit kokemaan haastattelutyö tärkeäksi sekä muistelemaan mahdollisimman paljon ja kertomaan omat elämänvaiheensa peittelemättä ja suoraan, mutta kuitenkin niin, että kumpikaan osapuoli ei kokisi haastattelua kuulusteluksi tai arkaluontoisten asioiden urkinnaksi.

Muistelua on viime aikoina tutkittu erittäin paljon ja monista eri näkökulmista. Sitä on tarkasteltu menneestä todellisuudesta kertovana lähdeaineistona, mutta myös (kokemus)kerrontana ja todellisuuden tulkintana sekä lisäksi sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutustapahtumana. (Ks. esim. Edwards 1997, 263–294; Peltonen & Eskola 1997, 9–11.) Tutkimuksissa on tuotu esiin, että muistelu on yhtäältä hyvin arkista ja jokapäiväistä toimintaa, johon ei erityisesti ryhdytä, mutta toisaalta se voi olla tietoista elämäntarkastelua eli muistelijan omien vaiheiden ja kokemusten arviointia tai sitten yhdessä muistellen tapahtuvaa yhteisen menneisyyden rakentamista. Tässä artikkelissa tarkastelen telakkatyöläisnaisten muistelua ensinnäkin vuorovaikutustapahtumana ja oman historian tuottamisprosessina sekä toiseksi menneisyyttä käsittelevänä puheena, jossa kietoutuvat yhteen asioiden ja tapahtumien mieleen palauttaminen, tulkintojen tuottaminen sekä erilaisten kertomusten esittäminen.

2. Muistelun yksilöllisyys ja yhteisöllisyys

Folkloristiikassa muistelua tai muistitietoa on pitkään pidetty vapaamuotoisena, yksilöllisenä ja periaatteessa tosiasioissa pitäytyvänä menneisyyden kertaamisena, josta ajan ja toistuvan kerronnan myötä voi kehittyä kollektiivitradiioon kuuluvaa folklorea, esimerkiksi historiallisia tarinoita (Knuutila 1984; 133, 153; Lehtipuro 1982; Siikala 1991, 70). Lisäksi on korostettu sitä, että muistitiedon ”kiteytyminen” perinteeksi edellyttää mielenkiintoisia henkilöhaamoja ja näihin liittyvää tunnelatausta (Apo 1987, 128; Siikala 1984, 209). Parin viimeisen vuosikymmenen aikana yleistynyt kokemuskerronnan (tai henkilökohtaisen kerronnan)⁴ tutkimus on kuitenkin tuonut esiin, että muiste-

⁴ Kokemuskerronnalla tai henkilökohtaisella kerronnalla tarkoitetaan folkloristiikassa kertojan oman elämän tapahtumia kuvaavaa kerrontaa. Useimmiten kokemuskertomusten päähenki-

lulla on itse asiassa paljon vähemmän pelkästään yksilöllisiä piirteitä kuin pinnalta katsoen näyttää. Yhteisöllisiä piirteitä on löydetty sekä muistelun sisällöstä – eli menneisyyden tulkinnoista – että muistelutavoista. Muistelun sisällön yhteisöllisyydellä tarkoitetaan yleensä sitä, että menneestä muistetaan ensisijaisesti yhteisesti (sosiaalisesti) hyväksytyt tulkinnot. (Bodnar 1989.) Yhteisöllisillä muistelutavoilla taas tarkoitetaan erilaisia (kulttuurisesti määrittäytyneitä) käytänteitä, joiden avulla menneestä puhutaan ja kirjoitetaan. Tällaisia ovat suulliseen tai kirjalliseen traditioon pohjautuvat kerronnalliset ilmaisukeinot, mm. muistelussa käytettävät aikamuodot sekä kielikuvat ja huumori. Yhteisölliseksi tavaksi tulkita menneisyyttä on luonnehdittu myös nostalgialia eli muistojen säilyttymistä kaipauksella ja menneen kokemista nykyistä paremmaksi sekä selviytymiskertomusten esittämistä eli menneisyyden kuvaamista vaikeuksien voittamisen tai kestämisen ja tasapainon saavuttamisen näkökulmasta. (Korkiakangas 1996, 37–38, 315, 331; Peltonen 1993b, 389; Saarenheimo 1997, 184.)

Mennyttä muistellessaan ihmiset kuvaavat ja tulkitsevat sekä omia elämänvaiheitaan että sitä yhteisöä ja kulttuurista ympäristöä, jossa ovat elämäänsä eläneet. Niinpä muistelu on yhteisöllistä myös siinä mielessä, että sen avulla ihmiset voivat pohtia omaa paikkaansa yhteisö(i)ssään sekä suhteuttaa elämänvaiheitaan historiaan tai sosiaalisesti hyväksytyihin menneisyyden tulkintoihin. Omat kokemukset voidaan määrittää tyyppillisiksi tai yleisiksi, mutta myös poikkeukselliseksi, tai sitten omia kokemuksia voidaan pelkästään yleisluontoisesti vertailla tyyppillisinä pidettyihin. Suhdetta yhteisöön voidaan muistelupuheessa tuoda esiin vaikkapa erilaisten kielellisten ilmausten avulla, esimerkiksi me-muotoa käyttämällä muistelija voi identifioida itsensä osaksi yhteisöä. (Anderson & Jack 1991, 20–21; Buchanan & Middleton 1995, 470–471; Peltonen 1993a, 28–31.)

Kokemuskertomukset muistelupuheessa

Muistelupuheesta (tai muistitiedosta) ei ajan myötä kehity perinnekertomuksia senkään vuoksi, että muistelu sinänsä on luonteeltaan samalla kertaa sekä menneisyyden mieleen palauttamista ja tulkintaa kertomalla että kertojan repertoaariin kuuluvien (eli hänen mieleensä tavallaan valmiina olevien), muistamisen arvoisiin tapahtumiin perustuvien (kokemus)kertomusten⁵ esittämis-

lönä on nimenomaan kertoja itse, mutta päähenkilönä ja kokijana voi joissakin tapauksissa olla myös joku toinen, kertojalle läheinen ihminen. (Ukkonen 1996, 94–103; Stahl 1989, 14–15.)

⁵ Kertomus voidaan tosin määritellä hyvin monella tavalla. Kirjallisuudentutkija Aarne Kinnunen on luonnehtinut kertomusta vastaukseksi kysymykseen mitä on tapahtunut eli kertomus on tapahtuman, teon, toiminnan tai tapahtumasarjan kuvaus, ja kertominen on kertaamista, mikä vaatii myös kuulijan läsnäoloa (Kinnunen 1989, 13–15). Kertomus on määritelty myös elämäntapahtumien ja tapahtumien kertaamisen ja jäsentämisen tavaksi, jossa olennaista on tapahtumien tulkinta (Edwards 1997, 268–269; Polanyi 1989, 16–17). Sosiolinguisti William Labovin mu-

tä. Niinpä tyypillinen muistelupuhe rakentuukin vapaamuotoisesta ja temporaalisesti suhteellisen riippumattomasta kuvauksesta, jota voi esittää spontaanisti miettimättä asioiden järjestystä sekä yksittäisiin tapahtumiin tai tapahtumasarjoihin perustuvista, kronologisesti jäsentyneistä ja tietynmuotoisista kertomuksista. (Vrt. Aro 1996, 65; Rimmon-Kenan 1991, 23–24.) Kuvauksen avulla toisin sanoen palautetaan asioita mieleen, mutta samalla sen avulla tehdään selkoa menneisyyden pysyviksi koetuista yleisistä olosuhteista, tavoista ja ihmisistä sekä verrataan menneisyyttä nykyisyyteen ja tehdään tulkintoja. Useimmat muistelupuheeseen sisältyvät kertomukset ovat nimenomaan kokemuskertomuksia eli käsittelevät kertojan oman elämän tapahtumia. Niiden avulla joko perustellaan ja havainnollistetaan kuvausten yhteydessä esitettyjä tulkintoja tai tuodaan esiin tapahtumia, jotka liittyvät löyhästi kuvauksen aihepiiriin mutta ovat kertojan näkökulmasta joka tapauksessa muistamisen ja kertomisen arvoisia. Muistitietohaastattelussa muistelupuhe rakentuu lisäksi haastattelijan ja informantin vuoroista, joiden avulla kerrataan ja tulkitaan informantin menneisyyttä tämän omasta näkökulmasta.

Muistamisen ja kertomisen arvoisia tapahtumia on tietenkin hyvin monenlaisia. Niinpä kokemuskertomukset voivat käsitellä sekä yksityisluontoisia, vain kertojalle sattuneita tapahtumia (esim. sairaudet, henkilökohtaiset kriisit ja elämän käännekohtat) että monia ihmisiä samanaikaisesti koskettaneita ja/ tai historiallisiksi miellettyjä tapahtumia (esim. suuronnettomuudet, sota-tapahtumat). Hyvin tyypillisiä aiheita ovat merkittäviksi koetut, lähtemättömästi mieleen jääneet lapsuusmuistot, (Kaivola-Bregenhøj 1988, 96–97), mutta kokemuskertomukset voivat toisaalta kuvata myös arkisia tapahtumia, esimerkiksi ihmisten välisiä, sinänsä vähäisiä konflikteja. Kertojan henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuva kerronta kuvaa ensisijaisesti kertojan omaa identiteettiä sekä suhdetta omaan elämänhistoriaan ja menneisyyteen. Historiallisia tapahtumia käsittelevien kokemuskertomusten kautta kertoja puhuu oman menneisyytensä lisäksi suhteestaan yhteisönsä ja sen historiaan. Näissäkin kertomuksissa tapahtumat esitetään tietyn yksilön (useimmiten siis kertojan) näkökulmasta, vaikka aiheina ovatkin monien kokemat ja kertomat, usein yhteisöllisesti tulkitut tapahtumat.

Kokemuskerrontaa käsittelevissä tutkimuksissa kertomusten rakennepiirteiden kartoittaminen on ollut keskeistä. Ehkä tunnetuin kokemuskertomusten rakennetta kuvaava analyysi on William Labovin malli, jonka mukaan

kaan kertomus on menneen kokemuksen kertaamisen menetelmä, tietyistä rakenteen perusjaksoista koostuva tapahtuman kartoitus, jossa lauseet jäsentyvät kronologisesti, siis samassa järjestyksessä kuin kertoja mielessään hahmottaa tapahtuman episodit sattuneeksi (Labov 1972, 359). Itse pidän Labovin määritelmää käyttökelpoisena, vaikka olenkin havainnut, että muistelupuheen sisältämät kertomukset eivät aina ole tarkkarajaisia ja kaikki rakenteen perusjaksot sisältäviä kokonaisuuksia. Käytännössä – arkitilanteissa ja yhteishaastatteluissakin – kertominen on usein katkonaista; arkikerronnan tutkijat ovat korostaneetkin kertomusten syntyvän vuorovaikutuksen tuloksena (esim. Norrby 1998, 38–41).

tyypillisen kokemuskertomuksen rakenteen perusosat ovat tiivistelmä, orientaatio, komplikaatio, arvio, tulos ja päätäntä (Labov 1972, 359–363). Keskeisin peruselementti tai -jakso kokemuskertomuksissa on arvio, jonka avulla kertoja selvittää kuulijalle, miksi kokemus on ollut muistamisen ja kertomisen arvoinen.

Havaintojeni mukaan muistelupuheeseen sisältyvissä kokemuskertomuksissa ei aina ole suoraa arviota. Kertomuksessa suoraan esitetty arvio voi puuttua ensinnäkin siinä tapauksessa, että kertomuksen tehtävänä on toimia esimerkitapauksena, havainnollistaa kuvauksessa esitettyä tulkintaa. Toiseksi, yhteishaastatteluissa (ja arkitilanteissakin) tulkintojen tekeminen on lisäksi tiimityöskentelyä eli osallistujat pohtivat yhdessä kertomusten kuvaamia tapahtumia (Routarinne 1997, 149; Coates 1989, 118; Tannen 1984, 157). Tulkintaa voidaan tällöin tehdä myös samantapaista tapahtumaa käsittelevällä nk. toisella kertomuksella: se osoittaa, miten kuulija on ymmärtänyt edeltävän kertomuksen ja sen avulla kuulija voi tuoda esiin, että hän on yhtä mieltä kertojan kanssa (Routarinne 1997, 152). Yksittäishaastattelussa ei yleensä esiinny tiimityöskentelyä eikä toisia kertomuksia, koska siinä kuulijan eli haastattelijan ensisijaisena tehtävänä on kysymysten esittäminen, kertojan rohkaiseminen ja kuunteleminen, ei niinkään omien kokemusten kertominen ja tulkintojen tekeminen. Niinpä kertomusten tulkinnat saattavat yksittäishaastatteluissa jäädä kokonaan avoimiksi tai sitten kertoja esittää ne epäsuorasti ja varovasti, erilaisten vihjeiden avulla. (Vrt. Bennett 1986, 417, 419–420, 431–432.)

3. Oman historian tuottaminen yhdessä muistelemalla

Telakkatyöläisnaiset alkoivat muistella yhdessä ja rakentaa yhteistä menneisyyttä vähitellen projektinsa kuluessa. Ensimmäiset haastattelut etenivät lähes kokonaan minun johdollani, eli minä otin esille aiheet ja tein kysymykset, joihin naiset vastasivat pääasiassa vuorotellen ja omasta näkökulmastaan. Ajan myötä, haastattelu haastattelulta naiset kuitenkin alkoivat oma-aloitteisesti ottaa esille aiheita ja pohtia niitä yhdessä. Tätä prosessia ei ole yksityiskohtaisesti dokumentoitu, mutta sen tulokset näkyvät yhteishaastatteluissa. Olin itsekini yllättynyt, kun nauhoja kuunnelllessani havaitsin, miten paljon kevään 1998 aikana tehdyt haastattelut eroavat syksyn 1996 haastatteluista. Kysymyksiä odottavista, pääasiassa omia kokemuksiaan vuorotellen kertaavista informanteista oli vajaan kahden vuoden aikana kehittynyt yhteistä menneisyyttään tulkitsevia ja pohtivia muistelijoita. (Minä puolestani olin kehittynyt kysymyksiä esittävästä haastattelijasta kuuntelijaksi ja muisteluryhmän ohjaajaksi, joka tarvittaessa ehdotti aiheita mutta muuten lähinnä huolehti siitä, että kaikki saivat sanoa sanottavansa.) Telakkatyöläisnaiset itse asiassa oppivat projektinsa aikana tuottamaan itsenäisesti yhteistä omaa historiaansa.

Esimerkiksi lokakuussa 1996 tehty yhteishaastattelu (TKU/A/98/20), jonka aiheena oli naisten oma ammattiyhdistystoiminta eli Metallin 49:n naisjaosto, oli pääasiassa toiminnan rekonstruktioita minun johdolla, naiset eivät otaneet esille aiheita kuin pari kertaa; minä sen sijaan käytin puheenvuoron 28 kertaa. Jaostoa olivat muistelemassa Meeri, Kaisa, Terttu, Annikki ja Vappu, jotka muistelivat suurimman osan aikaa vuoronperään ja kertoivat yhtäältä yleisluontoisesti naisjaoston toiminnasta, toisaalta omasta osallistumisestaan (tai siitä, miksi osallistuminen oli vaikeaa), mutta eivät juurikaan keskustelleet keskenään tai pyrkineet rekonstruoidaan tapahtumia yhdessä. Minä koin tilanteen hankalaksi, oli vaikea keksiä kysymyksiä (vaikka periaatteessa olinkin miettinyt niitä etukäteen) ja saada naisia innostumaan siitä huolimatta, että kyseessä oli heille tärkeä aihe, jonka käsittelystä oli edellisessä kokouksessa sovittu. Loppupuolella Terttu kuitenkin toi vähän väriä haastatteluun: hän pyysi puheenvuoron ja kritisoi naisjaoston Wärsilässä työskennelleitä jäseniä siitä, että nämä eivät olleet pyytäneet työtovereitaan liittymään mukaan. Tätä kritiikkiä naiset jonkin verran pohtivat yhdessä, mutta asian käsittely päättyi (minun tulkintani mukaan) hämmentyneeseen hiljaisuuteen. Tertun esiin ottama ristiriita jäi vaille ratkaisua – kritiikin kohteet eivät olleet itse paikalla – ja aloite siirtyi taas minulle.

Vuoden 1998 helmikuun yhteishaastattelu (TKU/A/98/25) tai muisteluhetki sujui jo aivan toisin. Mukana olivat kaikki tutkimusryhmän naiset, ja muistelu aloitettiin palkoista, kuten edellisellä kerralla (tammikuun kokouksessa) oli sovittu, Tertun ja Raijan johdolla. Palkoista edettiin vuorotyöhön ja muihin työhön liittyviin asioihin; tässä yhteydessä Meeri, Vappu ja Kaisa yhdessä pohtivat mm. sitä, minkälaiset työvaatteet Valmetin siivoojilla oli. Tämän jälkeen muisteltiin tiettyä naisten työtaistelua ja yleensä lakkoja, (minun aloitteestani) siirryttiin työnantajan ja naistyöntekijöiden suhteeseen, sen jälkeen tulivat Raijan aloitteesta esille työsuojeluasiat, joista puhuttiinkin pitkään. Lopuksi Raija otti esille telakalla sattuneet ”hauskat tapaukset”, ja tässä yhteydessä muisteltiin mm. työpaikan ”romansseja” ja sitä, miten miestyötovereiden huumoriin piti tottua. Tämän haastattelun aikana minä käytin puheenvuoron ainoastaan kolme kertaa: ensimmäisellä kerralla pyysin Kaisaa jatkamaan kesken jäänyttä muisteluaan, toisella kerralla tein hänelle täydennyskysymyksen ja kolmannella kerralla siis otin esille uuden aiheen. Vaikka naiset käyttivät joitakin pitkiäkin puheenvuoroja ja kertoivat kokemuskertomuksia, haastattelu oli pääasiassa tapahtumien rekonstruointia ja asioiden pohdintaa yhteisvoimin, siis yhteisen menneisyyden rakentamista. Esimerkiksi vuoden 1956 yleislakon tapahtumia muisteltiin seuraavasti:

Kaisa: Millon se yleislakko sit oli?

Muut (yhdestä suusta): Se oli viiskymmentkuus...

Kaisa: Viiskymmentkuus juu juu, mää en ollutkaan silloin metallin piiris, mää olin elintarvike, mää olin Valiossa... töissä.

Raija: Se oli viiskymmentkuus, kun yleislakko oli... silloin kun mää kaupungin läpitte kouluun kävelin ja pelkäsin, kun niinpal kauhiast oli kahakoi..

Vappu: Kestik se kolme viikkoo vai, se yleislakko silloin?

Raija: Kolme viikkoo juu, se oli maaliskuus.

Terttu: ja paljon lunta, tiätyst senkin tähden, kun ei kukkaan tehny mittään, ei luatu ei mitään, sitä oli vaan kauheat kinokset.

Raija: ja tosa oli aina tosa työväentalon kohdall tosa Eerikinkadull, kun on toi sosiaalidemokraattinen työväentalo, niin siinhän oli aina kauheita tappeluja ja riitoja, siellä oli poliisit aina ja..

Meeri: Oli kuin Varissuolla (naurua).

Kaisa: Ja sitten linja-autoja kaadettiin ja poliisit hevosten kanssa ajeli noitten joukkoon, lakkolaisten joukkoon.

Raija: Joo, kun määkin kävelin Maarian kirkon takkaa Topeliuksen kouluun, ei muul konstil päässy, tulin tost rautatieltä suoraan, mää oikasin sen verran, se oli aika pitkä koulumatka. Mut siällä oli hyvä kulkee, kun ei junat eikä mikkään kulkenu. (Myöntelyä)

Tässä naiset tuottavat yhdessä yleiskuvan (tosin hyvin yleisluontoisen ja tiiviisti esitetyn) yleislakosta, sellaisena kuin sitä yleisesti turkulaisten (lakkoon osallistuneiden) työläisten parissa muistetaan. Olisin ehkä tehnyt täydennyskysymyksiä lakon aikaisista tapahtumista, ellei aihepiiri olisi ollut minulle perin juurin tuttu Turun työväenliikkeen historiaprojektista, jonka yhteydessä olin tehnyt monia yleislakkoon keskittyneitä haastatteluja.⁶ Pieni konflikti syntyi tässäkin haastattelussa, kun Raija kertoi, että naishitsaajat siirrettiin hiljaisina aikoina siivoamaan, mistä tuli riita työnantajan kanssa, koska naiset olisivat halunneet saada prosenttia tuntipalkan lisäksi. Tätä Meeri kommentoi toteamalla olleensa sen verran kateellinen, että ”purnasi” sitä vastaan, ”kun me joudutaan sillä palkalla tekemään koko elämämme töitä ja toiset narisee, kun ne vähän aikaa vaan tekevät sitä”. Kritiikkiään Meeri tosin lievensi nauhduksilla, Raija puolestaan totesi sovinnollisesti, että kyllä se tietysti näinkin on, vähän myöhemmin Raija otti esille sen, miten siivoojien työ oli tärkeää, mutta niin näkymätöntä, ettei sitä huomattu ennen kuin se jäi tekemättä. Tätä Raija havainnollisti pienellä kertomuksella:

Mää muistan aina, kun siivoojat oli lakos niin ensimmäinen kommentti mitä siit tuli niin oli se, et tota pomojen roskakori tuli täyteen, sit se huomattiin, kun sitä ei kukkaan tyhjentäny. (Naurua) Sit oli kauhea meteli, kun työnjohtajat huusi siäl, kun heidän roskakorias ei kukkaan tyhjennä.

Yhteishaastattelujen perusteella keskeisimpiä asioita telakkatyöläisnaisten yhteisessä menneisyydessä ovat olleet (1) työ ja työolosuhteet telakoilla, (2)

⁶ Turun työväenliikkeen historiaprojektin haastatteluissa yleislakkoon osallistuneet muistelivat lakkoa yleensä kahden tapahtuman kautta eli linja-autoaseman mellakan ja LSO:n mellakan kautta. Molemmissa oli kysymys lakkolaisten ja poliisien välisestä yhteenotosta, LSO:n mellakan yhteydessä poliisit olivat ratsupoliiseja. Näihin kahteen tapahtumaan Kaisakin viittasi puheenvuorossaan.

suhde miestyötovereihin ja selviytyminen miehisessä työyhteisössä, (3) ammattiyhdistystoiminta ja naisten omat tavoitteet sekä suhde ammattiyhdistystoimintaan osallistumattomiin naistyötovereihin. Näitä aiheita naiset käsitelivät eri näkökulmista kaikissa haastatteluissa, ja näistä muodostui heidän oma historiansa, muistamisen ja kertomisen arvoiset asiat. Työtä tutkimusryhmän naiset käsitelivät omana kokemuksenaan, mutta heidän työnsä olivatkin aivan erilaisia. (Vapun ja Meerin tulkinnat siivoojaan työstä tosin olivat yhteneväisiä.) Mutta kaikkia muita em. asioita muisteltiin yhdessä, ja niistä pyrittiin saamaan aikaan yhteinen tulkinta. Kun tuli eteen ristiriitatilanteita tai erilaisia tulkintoja, niistä ei ruvettu kiistelemään, ne vain todettiin.

4. Telakkatyöläisnaisten muistelupuheen ominaispiirteitä

Muistelupuhe on hyvin monikerroksista ja monivivahteista, vasta yksityiskohtaisen tarkastelun avulla saadaan näkyviin sen ominaisluonne eli miten käytännössä kietoutuvat yhteen kertomusten esittäminen, olosuhteiden, ihmisten ja tapahtumien mieleen palauttaminen sekä erilaisten tulkintojen tai oman historian tuottaminen. Yksityiskohtaista analyysia vaatii myös sen selvittäminen, miten mennyttä arvioidaan nykyisyyden lähtökohdista tai minkäläisten kerronnallisten ilmaisukeinojen, sanavalintojen tai vaikkapa verbimuotojen avulla yhtäältä rakennetaan yhteistä menneisyyttä, toisaalta tuodaan esiin henkilökohtaiset kokemukset ja pohditaan omaa suhdetta yhteisöön ja sen menneisyyteen. Monivivahteisuutta lisää vielä se, että muistelupuheessa käsitellään sekä yksittäistapauksia että tuodaan esiin sitä, miten asiat yleensä, normaalisti olivat. Lapsuusmuistoja tutkineen Pirjo Korkiakankaan mukaan muistelijat ikään kuin risteilevät yleisten olosuhteiden tai yhteisöllisesti tulkittun menneisyyden ja henkilökohtaisten kokemusten välillä. (Korkiakangas 1996, 267.) Telakkatyöläisnaisetkin rakensivat haastatteluissa yhteistä menneisyyttä ja tekivät yleistyksiä, mutta sijoittivat näiden lomaan omia kokemuksiaan ja pohtivat omaa suhdettaan työhön ja työyhteisöön sekä ammattiosastoon ja perheeseenkin. Käytännössä he toivat omat kokemuksensa esiin kokemukertomuksissa ja hyödyntämällä kuvausjaksoissa minä-muotoa, yhteiset kokemukset he toivat esiin me-muodon avulla, olosuhteita kuvaavat yleistykset taas tehtiin passiivimuodon tai eksistentiaalilauseiden avulla. (”Se on niin tarkkaa työtä, että se on monta kertaa milleistä, senteistä kysymys, kun isoja kappaleita käännellään.” ”Telakalla oli kovat olosuhteet.”)

Seuraavat haastattelunäytteet havainnollistavat telakkatyöläisnaisten muistelupuheen rakentumista, kulttuurisesti määräytyneitä käytänteitä jäsentää mennyttä sekä sitä, miten yleinen ja yksityinen, yhteinen menneisyys ja oma elämä limittyvät. Ensimmäinen näyte on ensimmäisestä yhteishaastattelusta, siinä Meeri palauttaa kuvauksen avulla mieleen siivoojan työtä ja suhdettaan

miestyötovereihin. Usein kuvaukset ovat yleisluontoisia ja raportinomaisia selvityksiä, mutta Meerin muistelussa tulee suorastaan korostetusti esiin hänen oma tulkintansa työstä (tosin minun kysymyksenikin edellyttää tulkitsevaa kuvausta). Hänen muistelussaan on myös ripaus nostalgiaa ("Mää aina muistan niitä, monta tovia menee siinä, kun mää muistelen sitä kuin kivoja ne oli") ja ehkä katkeruuttakin ("Mutta muuten työ oli kaikkea muuta kuin kivaa, mutta kyllä se siinä sitten meni.. Pomot oli niin, että siivooja oli.. ihan sitä pohjasakkaa.")

Taina: Minkälainen sun kokemuksesi siitä siivoojan työstä oli siellä Valmetilla?

Meeri: Kuiva.

Taina: Kuiva?

Meeri: Et mää en oikeastaan ollu syntyny ainakan siivoojaks, mutt pakon edessä täytyy tehdä sitäki. Ensimmäiset vuodet niin tota oli simmoset niinkuin vois in kuvitella, että niinkun tiiliseinä, semmoset puupalikat, mitkä oli katettu niinkun lattiat, ja se oli hyvin raskasta ja siinä noita rautalastuja sitten, piiitkiä ja lyhkäsiä ja vääriä ja suorja ja teräviä (Vappu: Olen samaa tehnyt...), ja kun mää olin äärettömän hyvä haaveilemaan ja kuvittelin aina kaikenlaisia, niin mää ihan siinä sen tylsän tyän koitin saada päivän... kaikenlaisilla haaveilla ja unelmilla, kehittelin kaikkennäkösi tarinoita, niin se meni sitten niin ettei huomannutkaan, kun käytävän päästä toiseen taas meni ja sitten tota ne sorvin alustat täyty siivota. Ja ja tota, miästyätoverit olivat äärettömän ihania, että mää justiin tässä jonkun aikaa sitten ajattelin, että kun 50 vuotta täyten, niin pidin aikamoiset bileet ja justiin niitten... ne kaverit tarviivat sen homman (naurua), mää yllätin heijät, kun mää olin semmosess huu-doss, ett mää olin raivoraitis, ett pojat ajatteli sitten, että täytyy sinne mennä, mutta ei sieltä oikein mitään viinaa saa, mutta mää yllätin heidät perusteellisesti. Sain kehuja siitä pitkän aikaa jälkeenpäin.

Mun elämäni ei ollut mitään ruusuilla tanssimista ja mää olin semmonen, että mää otin kaikki niin kauhean vakavasti ja kun ne huomasiivat, että mää olin vähän mörkillä tuulella, niin ne heti aamusta se kiusaaminen alkoi ja ne kiusasi niin kauan, että ne sai mun nauramaan. (Naurua.) Mää aina muistan niitä, monta tovia menee siinä, kun mää muistelen sitä kuin kivoja ne oli. Mutta muuten työ oli kaikkea muuta kuin kivaa, mutta kyllä se siinä sitten meni. Leivän eteen teki ihan mitä hyvänsä. Pomot oli niin, että siivooja oli... kuka oli hiukankin ylempänä niinkun ammatti-ihmisenä, kyllä siivooja oli ihan sitä pohjasakkaa. (Vappu myöntää.) Mää koitin sitä sitten saada aina nousemaan, että hiukan arvostusta saisi, koska työ oli ja kun sen rehellisesti teki, niin sitä toivoi, että olis saanut sen arvostuksen, kyllä se kiven alla oli. Nykyään sitten jo vähän enempi. (TKU/A/98/21, 6.)

Toinen näyte on marraskuussa 1996 tehdystä kolmannesta yhteishaastattelusta. Tutkimusryhmän naisten lisäksi mukana olivat Aira ja Sonja, molemmat Wärtsilän telakalla työskennelleitä ammattiosaston naisjaoston aktiiveja. Esi-merkissä naiset vertaavat kuvauksen avulla Aurajokisuun vanhan telakan ja

Pernon telakan välisiä eroja ja pohtivat sitä, miksi vanhan telakan henki ei siirtynyt uudelle telakalle. Raija tulkitsee hengen muutoksen johtuvan ensinnäkin puoluepolitiikasta ja työnantajan toimista ("työnantajahan... lähti valkkaamaan sen porukan sinne") sekä toiseksi siitä, että ammattiosasto vastusti luottamustoimia hoitaneiden työntekijöiden siirtämistä Pernon telakalle. Raija identifioi itsensä osaksi työntekijöiden yhteisöä me-muotoa käyttämällä, kokemuskertomuksen avulla hän tuo esiin oman kokemuksensa ja samalla perustelee tulkintansa telakan hengen muutoksesta.

Aira: Mutta kyllä siinä aika iso ero loppujen lopuksi on, kun ajattelee tota vanhaa telakkaa, sitten kun se on niin helkutin suuri toi Masa vielä.

Sonja: Olisko se kanssa että, kun ne suuremmat aktiivit niin rupeesi jäämään eläkkeelle siinä vaiheessa.

Raija: Niin, en mä tiedä, olisko se sillä tavalla, että tää puoluepolitiikka on pelannut aina näissä niin paljon, silloin kun Pernon telakkaa ruvettiin tekemään ja laittamaan niin työnantajahan lähti siitä jo, että se lähti valkkaamaan sen porukan sinne, se ei vienyt sitä aktiiviporukkaa vaan se jäi tänne telakalle viimeksi tänne telakalle ja tota noinniin niitä ruvettiin siirtämään sitten vasta myöhemmin, jos se ois tapahtunut ihan järjestyksessä niin se henki varmaan olis säilynyt.

Meeri: Tommosta määkin muistan kuulleen niinkuin huminana.

Raija: Juu ja sitten siinä oli vielä sekin vielä virhe, että siinä teki, me työntekijätkin tehtiin virhe siinä, että (Airu: Me sanottiin, että..) me ei lähdetty, siis luottamusmiehet ja nää kaikki, että se tehtiin oikein kokouksessa päätös, että niitä ei saa siirtää sinne, mutta se olisi tarvinnut tehdä näin, että ne olisi siirretty sinne sitä mukaa kun oma osastokin lähti, niin luottamusmiehkin olisi lähtenyt niitten mukana.

Etä myöskin virheitä on tehty työntekijäpuolella.

Kertomus: Mää tiedän omalta osaltanikin sen, että mä lähdin sinne kolme kertaa

Vuonna seittemänkymmentyhdeksän... mä lähdin ensin, mul tultiin sanomaan, työnantaja tuli sanomaan, ett sää lähdet sit Pernoon. Paavilainen tuli mejän pääluottamusmies ja sanos, ett sää olet tuotantokomitean jäsen ja varaluottamusmies, sää et lähde yhtikäs mihinkkäs. No minkäs mä siihen sit sanon, kun kerran näin sanottiin.

Mää jäin, työnjohtaja oli kuukauden, kun ei sanonu morokaan.

Ja tota noinniin siinä vaiheessa kun varvi loppus, niin siin vaiheess tuli toinen.. et sää lähdet sinne.

Taas tultiin sanomaan, et sää et lähde mihinkään, sulla on luottamustehtäviä, semmosii, kenellä on luottamustehtäviä niin niitä ei siirretä. Ja sit mää menin sinne isoll pualell.

Juu, sitten kun varvi loppus ja sitten tota noinni tuli taas sitten kahdeksänkymment syksyllä, ko taas tuli semmonen, ett siirrettiin hitsarei sinne.

Ja sit työnjohtaja sanos, et hän kysy vapaaehtossi, mut sit hän tuli mun kohdal kans sit ja kysys kans sit tota noinni, et lähdeks sää vapaaehtosena Pernoon..

Mää sanosin, et emmä vapaaehtosena lähde, mut jos määrätään..

Hän ei huomannukkaan tätä mun viimeist lausettani, hän lähti pois, se

tuli tunnin pääst uudestaan ja sanoi, että sanosiks sää nii et jos määrätään.
(Naurua)

Sanosin. Se sanoi, et sää lähdet Pernoon.

Sit tuli mejän luottamusmies ja sanos, et sää olet varaluottamusmies, sää et lähde Pernoon,

Mää sanosin, et nyt mää lähden, mää en enää sulata tätä, et jatkuvast ollaan pistämässä Pernoon ja Pernoon, et nyt on mun vuoroni lähtee

Ja silloin mää lähdin Pernoon. (TKU/A/98/19, 20.)

Kolmannessa esimerkissä Vappu muistelee lapsuuttaan, tämä näyte on ensimmäisen yhteishaastattelun alusta:

Taina: Minkälainen sun lapsuuskotisi oli?

Vappu: Se oli ihan tomonen työläisperheen koti, meitä oli kuusi lasta, kolme tyttöä ja kolme poikaa, kaikki jouduttiin heti kun vartuttiin niin maailmalle. Isä oli Auran nahkatehtaalla töissä ja... silloin ennen sotia jo ja mää muistan tämmönenkin tapaus oli, ko hän esitti mielipiteitään, hän oli rohkeampi, mää en ole isäni luonnetta periny, niin ennen joulua joutu työttömäks, mää muistan, äiti itki sitä, se oli katkeraa... Sitten hän joutui kaikkiin muihin töihin, hänellä oli montakin työpaikkaa, oli koulun... silloin hakattiin puut kaikki klapeiksi ja muuta... ja sitten hän oli vakuutusyhtiö Turvan ja Kansan asiamiehenä ja kaikkia tommosia täyty olla, että elätti perheen... Että se oli semmoista aikaa, silloin ei toiminut sosiaalihuolto niinkuin nykyään toimii... Enkä mää muista, että olis koskaan sitten turvautunut mihinkään, kun me kouluskin käytiin, niin sieltä saatiin avustusta jotain niinkuin... kenkiä ja leninkiangasta ja.. äiti ompeli sitten. Äiti oli tavallisen hyvä ompelija, hän teki vaatteet meille, kaikille melkein, siihen asti, kun meille vielä kelpasi. Sitten kun ei enää kelvannut, niin lähdettiinkin jo omiin hommiimme. (TKU/A/98/21, 1)

Aluksi Vappu kuvailee (palauttaa mieleen) lapsuuskotinsa olosuhteita. Hän luonnehtii kotiaan työläisperheen kodiksi; minun tulkintani mukaan ilmaus pitää sisällään sen, että koti oli nimenomaan tyypillinen, sellainen kuin työläisperheen kodit Vapun lapsuudessa ja nuoruudessa yleensä olivat. Isästä puhuessaan Vappu muistaa tärkeän tapahtuman, josta esittää erittäin lyhyen, mutta kuitenkin rakenteeltaan selkeän kokemukertomuksen.

Aloitussignaali: mää muistan tämmönenkin tapaus oli,

Orientaatio: ko hän esitti mielipiteitään,

Komplikaatio: niin ennen joulua joutu työttömäks,

Ratkaisu: mää muistan, äiti itki sitä,

Arvio: se oli katkeraa...

Kertomuksen jälkeen Vappu ryhtyy taas palauttamaan mieleen lapsuuskotinsa olosuhteita isän työpaikkoja luettelemalla, kuvauksensa lomassa hän tulkitsee tai perustelee kuulijalle isänsä toimia ("kaikkia tommosia täyty olla, että elätti perheen") ja samassa yhteydessä vertaa lyhyesti mennyttä ja nykyistä ("silloin ei toiminut sosiaalihuolto niinkuin nykyään toimii"). Tämän

jälkeen hän muistaa, että koulusta kuitenkin saatiin avustuksena kankaita, joista äiti ompeli vaatteita. Kuvaus päättyy lapsuuden loppumisen ja itsenäistymisen osuvaan luonnehdintaan: ”Sitten kun ei enää kelvannut, niin lähdeittiinkin jo omiin hommiimme.” Itsensä Vappu etäännyttää taustalle lähes koko ajan; hän tulee esiin osana kuuden lapsen katrasta, yhtenä ”meistä”, lukuun ottamatta kokemuskertomukseen liittyvää huomautusta, jossa hän luonnehtii itseään kiertoilmaisulla en ole isäni (rohkeaa) luonnetta perinyt. Minä tulee esiin ainoastaan ”Minä muistan” -ilmauksessa, jota Vappu käyttää sekä kertomuksen aloitussignaalinä että korostamassa kokemuksen omakohtaisuutta ja merkittävyyttä. ”Enkä mä muista” -ilmausta hän käyttää todetessaan, ettei isä koskaan hakenut huoltoapua.⁷

Muistitietohistorian ja elämäkertatutkimuksen piirissä on kiinnitetty paljon huomiota miesten ja naisten erilaisiin tapoihin kerrata ja tulkita menneisyyttään. Tässä yhteydessä on tuotu esiin mm. se, että miehet muistelevat elämänsä työn kautta ja tuovat itsensä esiin aktiivisina ja päämääriin pyrkivinä toimijoina, naiset taas muistelevat pikemminkin läheisten ihmissuhteittensa kautta korostamatta omaa toimintaansa. (Esim. Bertaux-Wiame 1982, 192–197; Minister 1991, 31; Sangster 1994.)

Telakkatyöläisnaisten muistelu sisälsi sekä naisille että miehille tyypilliseksi havaittuja piirteitä. Koska projektissa käsiteltiin ensisijaisesti naisten yhteistä omaa historiaa, naiset muistelivat läheisten ihmissuhteittensa kautta erittäin vähän, oman elämän arviointia tuli jonkin verran esiin Meerin ja Kaisan muistelussa. Naiset toivat itsensä esiin aktiivisina, tavoitteisiin pyrkivinä toimijoina etenkin ammattiosaston naisjaostoa muistelleessaan, mutta toisaalta tuli esiin sekin, että joissakin suhteissa heidän oli pakko sopeutua tiettyihin asioihin ja että he eivät aina itse hallinneet elämänsä. Työ oli muistitietoprojektissamme niin keskeinen aihe, että sen kautta muistelua ei voinut välttää; työ sinänsä ei loppujen lopuksi ollut naisten identiteetin kannalta ollenkaan niin tärkeä asia kuin esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeeseen osallistuminen.

5. Naisten kokemuskertomuksia telakoilta

Kuten edellä totesin, telakkatyöläisnaisten muistitietoprojektissa keskeisiksi aiheiksi tulivat naisten työ telakoilla, selviytyminen miehissä työyhteisöissä sekä osallistuminen ammattiyhdistystoimintaan (Metalli 49:n naisjaoston kautta) ja naisten omat tavoitteet. Kaikki nämä aiheet tulivat esille myös naisten kokemuskertomuksissa, eli kokemuskerronnan kautta voidaan kerrata ja tulkita myös hyvin arkisia tapahtumia.

⁷ Liisa Tainion mukaan tämän ilmaisen avulla tuodaan esiin, että tuleva puhe sisältää arkaluontoisia tai odotuksenvastaisia asioita (Tainio 1997, 292–293), mutta Vappu käyttää sitä pikemminkin osoittamaan tietyn asian todennäköisyyttä, vaikka hänen muistelunsa voi tässä kohdin tulkita käsittelevän myös arkaluontoista tai odotuksen vastaista tapahtumaa.

Työ oli aihe, josta ei esitetty kertomuksia, sitä naiset muistelivat hyvin yleisluontoisesti ja omaa tulkintaansa painottaen. Meeri koki siivoojan työn ”kuivaksi”, nosturinkuljettaja Terttu puolestaan muisteli omaa työtään seuraavasti:

Taina: Minkälainen työ se oli naisen kannalta?

Terttu: Mää tykkäsin ite kyllä kauheasti, mulla oli iso perhe ja mulla oli siellä oma rauha se kahdeksan tuntia, kun mää olin siellä päivät, kun mää työni hoidin, niin ei kukaan puhunu mulle mitään, mää sain olla hiljaisuudessa. Mää tykkäsin kauheasti olla siellä. Miehet oli kamalan mukavia, ei mitään valittamista koko aikana. Perno oli vähän semmoinen, sinne vielä joutui, viimeiset kaksi vuotta, kaikki oli niin erilaista, mitä täällä oli tottunut. Vanha ihminen ei sopeutunut sitten enää... Ettei se oppiminen käy niin äkkiä kuin nuorelta, sitten tulee semmoinen henkinen paine. Se on niin tarkkaa työtä, että se on monta kertaa milleistä, senteistä kysymys, kun isoja kappaleita käännellään. (TKU/A98/20, 14.)

Tertun kuvaus työstä on toisesta yhteishaastattelusta, jonka aiheena oli naisten oma ammattiyhdistystoiminta, nimenomaan Metallin 49:n naisjaosto. Mutta koska Terttu ei ole ollut mukana naisjaostossa, kysyin haastattelun lopuksi hänen kokemustaan nosturinkuljettajan työstä. Myöhemmissä haastatteluissa Terttu on muistellut työnsä yksityiskohtia ja työolosuhteita (mm. vertaillut erilaisia nostureita); näidenkään kuvausten perusteella ei pysty tekemään tarkkaa rekonstruktiota hänen työstään.

Hitsaajana parikymmentä vuotta työskennellyt Raija puolestaan muisteli työnsä vaatineen vakaata kättä ja melko paljon fyysisiä voimia. Työtä piti tehdä hankalissa asennoissa, välillä kontattiin ahtaissa paikoissa, välillä maatiiti selällään. Työolosuhteet ulkotasolla olivat myös kovat: ”talvella puhalluspillin kanssa puhallettiin jäät ja lumet pois, taas hitsattiin ja taas sulatettiin ja taas kuivattiin ja taas hitsattiin... se oli rankkaa työtä, mutta kyllä siinä päivä kului nopeasti”. Meteli oli niin kova, ettei toisten kanssa voinut työn lomassa keskustella; niinpä maskin takana olo saattoikin tuntua yksinäiseltä. (TKU/A/98/24.)

Vaikka työtä sinänsä ei kertomusten kautta käsitelty, niin monia työhön liittyviä olosuhteita ja arkisia ristiriitatilanteita tuotiin esiin nimenomaan kertomuksina. Kaisa on monissa haastatteluissa esittänyt kokemukseksensa siitä, miten hän päätyi töihin Valmetille, ja tässä kertomuksessa tulevat esiin myös telakan siivoojien työolosuhteet.

Juu ja mää sanosin mun miehelle, että Valmetilla olis nyt siivoojan paikka, mutta en mää varmaan sinne mene.

Hän sanoi, että men’ny siks aikaa, ett tota noiniin, ett sää voit sitten kattella toista työpaikkaa.

Juu ja mää menin sinne sitten siivoamaan, mutta sitten mää sain semmosen sairauden, että kyhmyruusu tuli jalkoihin, kun se oli hirveen kylmä, suuret ovet oli auki, kun traktorit kulki ja talvi oli ja mää menin lokakuus-

sa, ja mää sitte soitin, etten mää voi enää tulla, kun siellä on niin kylmä ja semmoinen vetonen, että en mää voi olla. Niin sitte se sanos semmoinen Miätinen, semmoinen ylityänjohtaja, kelle mää soitin, niin hän sanos, että tuu nyt kuitenkin kattomaan, että koitetaan hommata jottain muuta työtä sulle, ettei sun tarte niillä käytävillä olla, kun ne traktorit ajaa, ja sitten tota mää sain siältä semmosta kankasliittimien tekoo, kun laivoihin tarvittiin semmoisiin puhallusputkkin semmoinen kankasliitin aina väliin, kun koneen pisti käymään, niin se jousti se kankasliitin siinä putkien välissä. Niin ett sit mää olin siällä... (TKU/A/98/21, 8.)

Raija puolestaan on täydentänyt työtä käsittelevää kuvaustaan seuraavalla, naishitsaajien asemaa havainnollistavalla kertomuksella:

Mut sit meil oli aika paljon, kun oli hiljast, niin pomo sanos – mut se oli yleensä naisil, kun ei sitä hitsaustyötä sit annettu, kun sitä oli vähempi – et kun olette pois silmist vaan, ettei insinöörit näe (naurua).

Me oltiin vessassa, me kudottiin sukkaa, me tehtiin kaikkea ja sitten kun joku komennettiin töihin niin pomo koputti oveen ja yks meni kuulemaan sit ketä tarvittiin ja sit se lähti taas sit pois...

Nyt niistä voi jo jutella, silloin ei olis saanu jutellakkaan semmosii. (TKU/A/98/25, 10.)

Työhön liittyivät myös työsuojeluasiat, joita telakkatyöläisnaiset käsittelevät paljon, koska he kokivat että työpaikalla niihin ei kiinnitetty tarpeeksi huomiota ja koska telakoilla todellakin sattui paljon työtaturmia ja ns. läheltä piti -tilanteita. Terttu kertoi kahdessa haastattelussa, miten hän kerran kompastui nosturiinsa kävellessään.

Ja tual Pernossakin siäl isos levyhallissakin siäl oli ylhääl simmoset käytävät, kun nosturinkuljettajan täyty kulkee sinne päähän.

Ja munkin kerran otti varpaani kii sinne sitten.. kun ei ollu mittään paikkaa mist kiinni ptää ja mää menin monta askelmaa siällä ettipäin.

Äijät teki ristinmerkkejä alhaalla, ko luuli, että mää tulen siältä alas.

Niin, eikä sinnekään saatu mittään, et olis saanu pittää kiinni. Aina sitä vaan puhuttiin. (TKU/A/98/25, 14.)

Naiset olivat myös sitä mieltä, että nimenomaan naistyöntekijöiden vaikutuksesta ainakin Wärtsilässä alettiin kiinnittää huomiota esimerkiksi työasentoihin, ilman laatuun ja yleensä työturvallisuuteen. Terttu toi omissa kertomuksissaan esiin, että vaatimuksia ei saanut läpi helposti; Raija puolestaan muisteli, että telakan miestyöntekijätkään eivät aina ymmärtäneet työsuojelun merkitystä, eivät myöskään ajatelleet omaa terveyttään. Miehet olivat tottuneet ajattelemaan, että ”mää teen, on käryä tai mitä tahansa kuin paljon vaan”, Raijan esitys taukovoimistelustakin kaatui siihen, että miehet eivät ”suostuneet pelleiksi ja heilumaan käsien kanssa”. (TKU/A/98/25, 14.) Raija oli myös sitä mieltä, että nimenomaan työnjohtoporras suhtautui työsuojeluasioihin nuivasti, mielipidettään hän havainnollisti seuraavalla kertomuksella:

Mää muistan kerrankin, meil oli siäl hallis semmonen iso piippu, ko oli tämmönen vähän soikianpyöreä ja siäl oli sit tota noinnii hitsarei tiätysti töissä sitten ja meil oli telinei siäl sit semmottii mut siäl oltii aika heikoil telineil ja miehet niinkun naisetkin napisi siin sit ja kun mää olin työosaston työsuojeluasiamies niin mää menin tiätysti sitte työnjohtajal sanomaan sitte, et sinne täytyy saada telinemiehet ja telinei lissää, et muuten me pudotaan siält, et me ei pystytä siäl tekemään töitä semmotti, et siäl on aika vaarallista tehdä ja kaiteita myöskin niihin telineisiin.

Kun levyseppien työnjohtaja kuuli sen, kun levysepät teki myöskin telineet siäl hallis, niin kuuli sen sit, kun mää juttelin mejjän oman työnjohtajan kans, niin hän tuli vähän äkkiä sanomaan siält sit, et eiks sulla ole miähiä pistää sinne töihin.

Mää sanosin, et ne miähet puttoo siält yhtä hyvin, kun naisetkin.

Kyl se vähän hiljaseks meni. (TKU/A/98/25, 13.)

Naiset kuitenkin muistelivat metallimiehiä hyvinä ja reiluina työtovereina. Näiden pilapuheet pitivät yllä hyvää mieltä ja etenkin monet luottamusmiehet ja ammattiosaston aktiivit rohkaisivat naisia osallistumaan ammattiyhdistystoimintaan ja puhumaan kokouksissa. Rohkaisuista huolimatta puheenvuoron käyttäminen ja vaatimusten esittäminen telakan suurissa työmaakokouksissa ei ollut helppoa, ja loppujen lopuksi miehet eivät aina suhtautuneet naisten vaatimuksiin kyllin vakavasti, kuten Meerin kertomus ”ensimmäisestä estradille noususta” osoittaa:

Sitten kun mää silloin jo olin vähän semmoinen orastava pahansisui-nen, niin tota kaikki tommoset kävi vähän päähän, ja kukaan kun ei puhunut mitään kokouksissa, kun vallan miähet käytti puheenvuoroja ja naisten puolest ei puhunu kukaan.

Niin mää kerran sitte nousin estradille elämäni ensimmäisen kerran ja (naurahdus) huusin sitte kurkku suorana, että ALAPÄÄHÄN TÄYTYY KANS SAADA PALKKAA LISÄÄ ja jessus sentään mikä remakka siällä tuli (naurua).

Sitä muisteltiin sitt *kauan*, ihan viäl vuas jälkkinen.

Ja nyt ihan jälkeinpäin oikein kirjanoppineetkin ovat vaatineet alapäähän palkkoja ja sillon kun mää sitä ehdotin, niin se otettiin niin huumoriks, mutta mää pualustauduin sil, et tulipahan ainakin niin tota, jäi muistiin, tuli puheenaihetta oikein pitkäksi aikaa.

Oli se hurja rämäys, mitä siält tuli. (TKU/A/98/21, 7)

Telakkatyöläisnaiset olivat kuitenkin sitä mieltä, että osallistuviin naisiin luottivat loppujen lopuksi myös miehet, eli naiset eivät olisi saaneet omia palkka-vaatimuksiaan läpi tai päässeet luottamustoimiin ilman miestyötovereiden tukea. Telakkatyöläismiesten kanssa pärjääminen – sekä työssä että ammattiyhdistystoiminnassa – edellytti siis naisilta rohkeutta ja määrätietoisuutta. Lisäksi piti ymmärtää miesten huumoria ja piti oppia antamaan takaisin tai suhtautua puheisiin välinpitämättömästi, mikäli jutut menivät liian ”härskeiksi”. Meikkaaminen, pitkät kynnet tai liian tiukat haalarit, ylipäänsä kaikenlainen ”hienostelu” sekä vaikeutti itse työntekoa että sai miestyötoverit teke-

mään pilkkaa naisista. Kaikki telakalle töihin tulleet naiset eivät sopeutuneetkaan ilmapiiriin ja miesten juttuihin, vaan jäivät pois. Meerin mielestä telakoilla työskennelleet naiset tarvitsivat erityisesti ”pahaa sisua”, ilman sitä työleen ei saanut arvostusta eikä palkkoihin parannusta.

6. Lopuksi

Muistelu, menneisyyden tulkinta kertomalla, on siis monivivahteista puhetta, jota voidaan tutkia monenlaisista lähtökohdista. Esimerkiksi muistelupuheen yksilöllisiä ja yhteisöllisiä piirteitä voidaan tarkastella kartoittamalla yhteisöllisesti hyväksytyjä menneisyyden tulkintoja (eli sosiaalista muistia) ja analysoimalla sitä, miten muistelijat suhteuttavat omia kokemuksiaan näihin tulkintoihin sekä määrittävät erilaisten kerronnallisten ratkaisujen avulla omaa paikkaansa yhteisössään. Tyypillisissä muistitietohaastatteluissa muistelupuhe koostuu haastattelijan ja haastateltavan (kertojan) vuoroista ja menneisyyttä tarkastellaan ensisijaisesti jälkimmäisen näkökulmasta tiettyjen aiheiden kautta. Kertojan vuorot eli varsinainen muistelupuhe tai kerronta muodostavat kokonaisuuden, jossa menneisyyttä mieleen palauttavien kuvausten ja tärkeitä tapahtumia käsittelevien kokemuskertomusten lomassa siirrytään nykyisyyteen kuulijalle suunnattujen selventävien huomautusten sekä vertailun ja menneisyyden arvioinnin kautta. Tulkintoja ja kuulijalle tarkoitettuja kommentteja sisältyy sekä kuvauksiin että kertomuksiin, tulkinnat voivat lisäksi olla suoria tai sitten epäsuoria eli vihjailevia ja varovaisia arvioita.

Naisten puhetta tutkinut Jennifer Coates on todennut, että pelkästään naisista koostuville keskusteluryhmille yhteistyö tai tiimityöskentely on hyvin tyypillistä. Tiimityöskentelyn avulla naiset pyrkivät rakentamaan yhteisiä tulkintoja ja sen käytännön ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi minimipalautteet (joo, niin, mm), episteeminen modaalisuus sekä samanmielinen päällekkäispuhunta. Nimenomaan kokemuskertomustensa avulla naiset käsittelevät ja jakavat arkielämänsä tapahtumia: voitettuja vastoinkäymisiä ja muita onnelliseen ratkaisuun päättyviä kokemuksia, mutta myös ongelmallisia asioita sekä koomisiksi tai naurettaviksi koettuja tapauksia (Coates 1989; Coates 1996, 99, 264). Telakkatyöläisnaisten yhteishaastatteluissakin tulkintoja eli omaa historiaa tuotettiin yhteisvoimin, neuvottelun ja tiimityöskentelyn avulla. Naisten kokemuskertomukset taas käsittelevät heidän arkielämänsä tyypillisiä tapahtumia, jotka kuitenkin olivat muistamisen ja kertomisen arvoisia, telakkatyöläisnaisten elämän ja identiteetin sekä myös heidän yhteisen menneisyytensä kannalta merkittäviä.

LÄHTEET

Arkistolähteet

Turun yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen Folkloristiikan ja uskontotieteen äänitearkiston (TKU) nauhat TKU/A/98/19–21; TKU/A/98/24–26.

Kirjallisuus

- ANDERSON, KATHRYN & JACK, DANA C. 1991: *Learning to Listen: Interview Techniques and Analyses*. GLUCK, SHERNA BERGER & PATAL, DAPHNE (eds.): *Women's Words*. New York & London: Routledge.
- APO, SATU 1987: Suullisten kertomusten kulttuuriset merkitykset: esimerkkejä suomalais-karjalaisesta kansanperinteestä. HOIKKALA, TOMMI (toim.): *Kieli, kertomus, kulttuuri*. Helsinki: Gaudeamus.
- ARO, LAURA 1996: *Minä kylässä. Identiteetikertomus haastattelututkimuksen folkloreina*. Helsinki: SKS.
- BENNETT, GILLIAN 1986: Narrative as Expository Discourse. *Journal of American Folklore* 99.
- BERTAUX-WIAME, ISABELLE 1982: The Life History Approach to the Study of Internal Migration: How Men and Women Came to Paris between the Wars. THOMPSON, PAUL (ed.): *Our Common History*. London: Pluto Press.
- BODNAR, JOHN 1989: Power and Memory in Oral History: Workers and Managers at Studebaker. THELEN, DAVID (ed.): *Memory and American History*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- BUCHANAN, KEVIN & MIDDLETON, DAVID 1995: Talk, Identity and Membership in Reminiscence Groups. *Ageing and Society* 15:4.
- COATES, JENNIFER 1989: Gossip revisited: Language in All-female Groups. COATES, JENNIFER & CAMERON, DEBORAH (eds.): *Women in their Speech Communities*. London & New York: Longman.
- COATES, JENNIFER 1996: *Women Talk. Conversation between Women Friends*. Oxford: Blackwell Publishers.
- EDWARDS, DEREK 1997: *Discourse and Cognition*. London: Sage Publications.
- GLUCK, SHERNA BERGER & PATAL, DAPHNE 1991: *Women's Words. The Feminist Practice of Oral History*. New York & London: Routledge.
- GRÖNROS, JARMO 1996: Aurajoen rautakourat – laivanrakennus Turussa. *Aurajoen rautakourat*. Turku: Turun maakuntamuseo.
- HEIKKINEN, KAIJA 1990: Oma ja vieras arki. Naiselämän heijastuminen tieteeseen ja arkiajatteluun. NENOLA, AILI & TIMONEN, SENNI (toim.): *Louhen sanat. Kirjoituksia kansanperinteen naisista*. Helsinki: SKS.
- 1992: Women, Marginality and the Manifestation of Everyday Life. A Study of the Present-day Feasts of the Veps and the Mari. *Ethnologia Fennica* 20.
- 1998: The Role of Own and Other's Everyday in the Construction of Identity. The Case of Finnish-Karelian Families. APO SATU, NENOLA AILI & STARK-AROLA, LAURA (eds.): *Gender and Folklore*. Studia Fennica Folkloristica 4. Helsinki: SKS.
- JULKUNEN, RAIIA 1986: Miestieteen uusintaminen: teoria ilman sukupuolijärjestelmää. RANTALAIHO, LIISA (toim.): *Miesten tiede, naisten puuhut. Yhteiskuntatieteen kritiikkiä naisten työn näkökulmasta*. Tampere: Vastapaino.
- KAIVOLA-BREGENHØJ, ANNIKKI 1988: *Kertomus ja kerronta*. Helsinki: SKS.
- KALELA, JORMA 1997: The Challenge of Oral History – the Need to Rethink Source Criticism. Esitelmä *History and Memory*-kongressissa 9.10.1997.
- KINNUNEN, AARNE 1989: *Kertomuksen opissa. Avoimen maailman hahmotuksesta*. Helsinki: WSOY.
- KNUUTTILA, SEPPÖ 1984: Mitä sivakkalaiset itsestään kertovat – kansanomaisen historian tutkimuskoe. SALOHEIMO, V. (toim.): *Yhteiskunta kylässä*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- KORKIAKANGAS, PIRJO 1996: *Muistoista rakentuva lapsuus. Agraarinen perintö lapsuuden työnteon ja leikkien muistelussa*. Kansatieteellinen arkisto 42. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- LABOV, WILLIAM 1972: *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

- LEHTIPURO, OUTI 1982: Historialliset tarinat. JÄRVINEN, IRMA-RIITTA & KNUUTTLA, SEPPO (toim.): *Kertomusperinne*. Tietolipas 90. Helsinki: SKS.
- MINISTER, KRISTINA 1991, A Feminist Frame for the Oral History Interview. GLUCK, SHERNA BERGER & PATAI, DAPHNE (eds.), *Women's Words*. New York & London: Routledge.
- NORRBY, CATRIN 1998, *Vardagligt berättande. Form, funktion och förekomst*. Acta Universitatis Gothoburgensis: Göteborg.
- PELTONEN, EEVA 1993a, Miten kotirintama kesti – miten siitä kerrotaan. RAITIS, RIIKKA & HAAVIO-MANNILA, ELINA (toim.): *Naisten aseet. Suomalaisena naisena talvi- ja jatkosodassa*. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- 1993b, Naisen viime sodat vuosikymmenten takaa. RAITIS, RIIKKA & HAAVIO-MANNILA, ELINA (toim.): *Naisten aseet. Suomalaisena naisena talvi- ja jatkosodassa*. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- PELTONEN, EEVA & ESKOLA, KATARINA 1997: Muisto. ESKOLA, KATARINA & PELTONEN, EEVA (toim.): *Aina uusi muisto*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- POLANYI, LIVIA 1989: *Telling the American Story. A Structural and Cultural Analysis of Conversational Narrating*. Cambridge and London: The MIT Press.
- RIMMON-KENAN, SHELOMITH 1991: *Kertomuksen poetiikka*. Tietolipas 123. Helsinki: SKS.
- ROUTARINNE, SARA 1997: Kertomuksen rakentaminen. TAINIO, LIISA (toim.): *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino.
- SAARENHEIMO, MARJA 1997: *Jos etsii kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen*. Tampere: Vastapaino.
- SALMI, MINNA 1991: Ajatteletko arkena? *Sosiologia* 4.
- SANGSTER, JOAN 1998 (1994): Telling Our Stories. Feminist Debates and the Use of Oral History. PERKS, ROBERT & THOMSON, ALISTAIR (eds.): *The Oral History Reader*. London & New York: Routledge.
- SCHRAGER, SAMUEL 1998 (1983): What is Social in Oral History? PERKS, ROBERT & THOMSON, ALISTAIR (eds.): *The Oral History Reader*. London & New York: Routledge.
- SIKALA, ANNA-LEENA 1984: *Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista*. Helsinki: SKS.
- 1991: Kertomukset, kulttuurinen tieto ja kansanperinne. KYTÖMÄKI, JUHA (toim.): *Nykyajan sadut*. Helsinki: Gaudeamus & Yleisradio.
- STAHL, SANDRA DOLBY 1989: *Literary Folkloristics and the Personal Narrative*. Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press.
- TAINIO, LIISA 1997: Mä muistan ... mä en muista. ESKOLA, KATARINA & PELTONEN, EEVA (toim.): *Aina uusi muisto*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- TANNEN, DEBORAH 1984: *Conversational Style: Analyzing Talk Among Friends*. Norwood: Ablex Publishing Corporation.
- TERÄS, KARI 1996: Turkulaisten telakkatyöläisten henki. *Aurajoen rautakourat. Laivanrakennus Turussa*. Turku: Turun maakuntamuseo.
- THOMPSON, PAUL 1988 (1978): *The Voice of the Past. Oral History*. Oxford: Oxford University Press.
- UKKONEN, TAINA 1996: *Menneisyyden hallinta kertomalla. Muistitietohistorian tavoitteet ja menetelmät folkloristiikan näkökulmasta*. Folkloristiikan lisensiaatintutkimus. Turun yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos.

TAINA UKKONEN: *Everyday life at the Turku shipyards as recalled by women who worked there*

Oral reminiscence is a way of interpreting the past through narration, of recalling issues and events in the past, of producing interpretations and of performing narratives (about personal experiences). It is also a form of discourse rich in nuance that has been examined from numerous perspectives: as a source revealing a past reality, as an interpretation of reality, as the telling of experiences, as a social activity and as a form of interaction. Individual and collective features of oral reminiscence have, for example, been examined by analysing collectively approved interpretations of the past and the way in which the narrators relate their experiences to these interpretations and, by means of different narrative solutions, determine their personal place in the community.

The article examines the oral reminiscences of women who worked at the Turku shipyards as a process of producing their own history and of narrating their experiences. The material consists of an oral history project (an "investigative study circle") of veteran women members of a local branch of the union for metal workers. The project ran from 1996 to 1999 and involved five women who once worked at the shipyards. As part of the project the women also interviewed other women metal workers and recalled their own work and everyday life in general at the Turku shipyards in a total of six collective interviews. The project leader was the present author, a folklorist writing her doctoral dissertation on the oral history project.

The shipyards have always been very male-dominated working communities in which macho attitudes, physical strength and skill are held in high esteem. Women welders first entered the Turku shipyards in the 1970s, when the riveting traditionally used in ship-building had been completely replaced by welding and the shipyards were suffering from a shortage of labour. Women had previously been employed there as crane drivers, in various unskilled jobs and, of course, as cleaners. In order to survive in this masculine community, the women had to be physically strong and able to tolerate the biased views on women's capabilities.

During the project meetings, the women collectively reminisced on topics they felt were important; (1) the work and the shipyards as work places, (2) their relations with their male colleagues and coping in a male working community, and (3) the trade union, the women's own objectives and attitudes to female colleagues who were not members of the union.

The women found the collective reminiscing and interpreting fruitful because it gave a fuller view. In practice they did not begin really reminiscing together, i.e. constructing a collective past and gradually producing their own history, until the project was well under way. The first interviews made in autumn 1996 proceeded more or less entirely as guided by the leader on the topics she proposed; the women also expected her to ask questions and spoke in turn about the same things. By spring 1998 it was, by contrast, possible to discern on the tapes a functional group dealing with and interpreting its collective past on its own initiative.

The oral reminiscences of the women shipyard workers consisted of unstructured descriptions and of chronologically organised narratives in a given format. During the descriptions they recalled things, examined general conditions, customs and people in the past which they felt to be permanent, compared the past with the present and made interpretations. The narratives were a means of either justifying and illustrating the interpretations they had made or of bringing up events that tied in only loosely with the topics of the descriptions but which the speaker felt were nevertheless worth remembering and narrating. The narratives in the oral reminiscences of the women shipyard workers were in fact for the most part personal experience stories specifically connected with their personal lives. The themes of the narratives were everyday disputes connected with working conditions and relations between the workers, accidents and near misses, and events that amused them.

The women recalled their work in very general terms, stressing their own interpretations. They remembered the men as being good, fair colleagues; the men's banter kept everyone in good humour, and the men encouraged the women to be active members of the trade union and to speak up at union meetings. The women focused on work safety in recalling their participation in the union; work safety did not, they felt, receive enough attention from either their employers or their male colleagues.